

Йордан Йовков
При Струма

Французката бригада, която е разбита при Струма, е бригадата Бротие. Всяка малка или по-голяма единица, в която и да било армия, си има своя номер, с които се именува, но у французите тоя номер обикновено се замества с името на началника. Това е една традиция, която има нишките си в миналото и в нея живее хипнозата на прочути имена.

Но не е само това. Говорят твърде много и другите подробности, колкото оскъдни и да са. Там е имало зуави, шасьори, кавалеристи. Неволно въображението си рисува ефектна картина, за която миналото дава разкошни краски и широки рамки. Разбира се, новото време е изменило много неща. Но ние си мислим за тия французки кавалеристи, които някога язدهа исполински коне, носеха кюраси и на каските им се развяваха космати гриви. Тия буйни ескадронн, които в битките се появяваха като буреносни облаци и хилядите сабли блещяха и се преплитаха като светкавици. Тъй беше запомнил светът тия железни центаври и атаките им при Шевердинския редут и при Ватерло.

Там е имало и зуави – тия екзотични фигури с широки шалвари и малки червени кепи, които напомнят Алжир, Солферино и Крим. Миналото на шасьорнте е по-малко известно, но сам Поанкаре е бивш офицер от тия полкове. Има много фотографически снимки, където той носи тяхната униформа и широкият с увиснали краища каскет стои върху главата му твърде кокетно и на бекрен.

Кирасири, зуави и шасьори – полкове на старата армия – сега извиха колоните си сред маковите градини и жълтите стърнища при Струма. Нека признаем, че нашите неприятели са калени и опитни войници. Но те никога не забравят и красивия жест. Вековете и традициите са стилизирали всичко: униформата и позата, мелодията на командите и патетичния боен вик. И зрелището, което водите на Струма са отразили, е било наистина ефектно и рядко: тук не са липсвали линии и краски, които сме навикнали да виждаме в картините на Мейсоние, не е липсвало и обаянието на тая старинна слава, която звучи в метафорите на Юго.

Легендата разказва, че Хронос изядал сам децата си. Той е жесток и жестоко се шегува. Времето разрушава днес това, което е било зидано с векове. Нови и паметни страници прибавя към историята нашето време. И може би тия страници някога ще бъдат само недоумение и учудване. Защото малко по-рано читателят ще е прелиствал страници, в които грее сиянието на една голяма слава. Бригади, дивизии и корпуси, които също тъй, наместо номера си, като единствен девиз, носят името на шефа си: Удино, Ней, Мюрат, Даву – и много, много още. Имена, които имат очарованието на мит, и подвизи, които приличат на легенди. Войници,

които са обходили земята по всички посоки на хоризонта, знамена, които са се развявали и в горещите, пясъци на Египет, и в снежните полета на Русия. Съдбата довежда тия войски при бреговете на Струма. И външният вид, и заветите на миналото са запазени. Но бригадата на Бротие е разбита. Маковите градини и жълтите стърнища са покрити с трупове, разхвърляни оръжия и дрехи. Всички следи на поражение и паника. Логичният ход на историческите факти е грубо и неестествено нарушен. Нима е възможно това? Кой можа да нанесе тоя страшен удар? Кой е той? Кой са те?

За тях историята и миналото също пазят документи, макар и много по-малко. Но от четири години целият свят ги знае. Синове са на Балкана. И природата, която ги е откърмила, дала им е всичката си мощ и равнина. В мирните дни на труда – това са пастири из планините и жътвари по златните ниви край Дунава и Марица. У тях не всичко е тъй бляскаво, изгладено и изящно, не всичко тъй е подчинено на стила и на тънкия вкус. Униформите са скромни и кафяви, каквато е земята, лицата имат бронзовия цвят на пшеницата, но плещите са широки и ръката, която натиска палешника на ралото, знае да върти и меча. Тая ръка е груба, голяма и тежка като чук.

От урвите на Нидже, Беласица и Али ботуш тия полкове слизат, неударими и буйни, като порои. У тях много нещо е необикновено и странно, подир тях се нижат обози, впрегнати с едри и тежки биволи, те вървят мудро и тежко, но късите нозе са като железни стълбове и на виторогите чела стои същата корава и упорита воля. Тия полкове имат помалък блясък, но те идат с мрака и сенките на буря. Някога суровите солдати на Анибала удряха римските патриции право по лицата. Също като тях и тия войници са, може би, не твърде вежливи, но те обичат земята си и гневът им е свещен: техният удар е като мълния и в тяхното ура сякаш се люлеят и ечат вековните гори на Балкана.

Покрай Струма из маковите градини и пожънатите ниви лежат трупове на францужки солдати. Кръвта изтича и пои чужда земя, очите, които вече смъртта закрива, в последния миг виждат чуждо небе и съзвездия, които не познават. Смъртта дохажда с болките на разкаяние и скръб.

Те са жертви, които нищо не изкупват.

Там – във водите на Струма – българските войници поят конете си; тежките биволи нагазват в реката с ленива нега. Но има нещо, което говори на сърцето, и песента на голямата река е разбрана реч: вълните на Струма носят хладината на снеговете от Витоша, влекат шума, която са

При Струма

отренили горите на Рила и Пирин.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7919>]